

5203 & 5218

BSYBAC_5

Bacheloroppgave i Sykepleie

Påvirker sykepleierens holdninger utøvelse av sykepleien til pasienter med en rusmiddellidelse?

Universitetet
i Stavanger

Det helsevitenskapelige fakultet
Bachelor i Sykepleie

Stavanger, 05.05.22

Kandidatnummer: 5203 & 5218

Jeg/vi tillater at bacheloroppgaven kan brukes som eksempeloppgave på studiet

JEG KAN SE
AT DU TENKER
TANKER
DU IKKE VIL
JEG SKAL SE

(Frønes, 2020)

SAMMENDRAG

Bakgrunn

Rus er et aktuelt tema i dagens samfunn og medfører store konsekvenser både for pasienten og de pårørende. Som sykepleier skal man behandle alle pasienter ut ifra samme grunnlag, men det viser seg ofte at pasienter med et rusmisbruk kan bli møtt med en dårligere holdning og blir stigmatisert.

Hensikt

Hensikten med denne oppgaven er å undersøke hvordan en sykepleier kan møte pasienter med en ruslidelse med en god holdning som bidrar til å ivareta verdigheten til pasienten.

Metode

Metode: Litteraturstudien er basert på to kvantitative forskningsartikler samt en kvalitativ forskningsartikkel. I tillegg til dette har vi også benyttet oss av annen litteratur som er hentet fra ulike bøker og artikler. For å få et bredere perspektiv på oppgaven har vi også valgt å inkludere en artikkel med pasientene sine perspektiv.

Resultat

God kunnskap om pasienter med et rusmisbruk og å møte pasienten med gode holdninger er sentrale funn i alle artiklene. Vi har gjort tre hovedfunn som er sentrale for oppgaven: Viktigheten av god kompetanse, manglende kompetanse og pasienten sin opplevelse av helsetjenesten.

Konklusjon

God kunnskap og gode holdninger fra sykepleieren vil bidra til at pasientens verdighet blir ivaretatt. Mangel på kunnskap og dårlige holdninger mot pasienter med et rusmisbruk kan frata følelsen av verdighet.

Innholdsfortegnelse

1. INTRODUKSJON	6
1.1. Bakgrunn for valg av tema	6
1.2. Presentasjon av problemstilling	6
1.3. Oppgavens hensikt	7
1.4. Begrepsavklaring	7
2. TEORI	8
2.1. Holdninger	8
2.2. Omsorg	9
2.3. Etikk	10
2.4. Sykepleierens funksjon	10
3. METODE	12
3.1. Valg av metode	12
3.2. Litteratursøk	12
3.2.1. Valg og analyse av artikler	13
3.2.2. Valg av søkeord	13
3.2.3. Avgrensing:	16
3.2.4. Kildekritikk:.....	16
3.3. Integrativ litteraturoversikt	16
4. PRESENTASJON AV FUNN	17
4.1. Artikkel 1	17
4.2. Artikkel 2	18
4.3. Artikkel 3	19
5. DISKUSJON	21
5.1 Metodediskusjon	21
5.2 Resultatdiskusjon	22
5.2.1. Viktigheten av kompetanse	22

5.2.3. Erfaring	24
5.2.4. Veiledning.....	24
5.3. Konsekvenser av manglende kompetanse.....	25
6. ANVENDELSE I PRAKSIS	29
6.1. Nødvendig med god kunnskap om rusmisbruk.....	29
6.2. Viktigheten av gode holdninger	29
7. KONKLUSJON	31
LITTERATURLISTE.....	32
VEDLEGG.....	35
Vedlegg 1: Søkelogg	35
Vedlegg 2: litteraturmatrise	36

Antall ord: 7970

1. INTRODUKSJON

Rusmiddelavhengighet er et økende problem over hele verden, og det er estimert at forekomsten av rusbruk lidelser øker årlig (Folkehelseinstituttet, 2019). I Norge anslås det at 17% av befolkningen har et risikofylt forbruk av alkohol, og tallet på personer som injiserer er mellom 7200 og 10000. Personer med et rusmiddelproblem er trukket fram som en av gruppene som har mest behov for sammensatte tjenester (Biong & Ytrehus, 2019, s. 13).

Det er et aktuelt tema, da vi møter denne pasientgruppen i store deler av samfunnet, spesielt også med tanke på iverksetting av en ny rusreform, og debatten rundt denne.

Som sykepleier vil man uavhengig av hvor man jobber møte pasienter som har problemer knyttet til rusmisbruk. Pasienter med et rusmiddelproblem opplever erfaringsmessig å bli stigmatisert og mistenkeliggjort både av helsepersonell og andre pasienter (Skoglund & Biong, 2019, s. 183). Dette har vi selv opplevd i praksis, da pasienter har blitt mistenkeliggjort for å ha ruset seg eller tatt med rusmiddel mens de har vært innlagt fordi de har hatt et problem knyttet til rus. Med rusreformen ble behandlingstilbudet til personer med rusmiddellidelser en spesialisthelsetjeneste, slik som somatikk og psykisk helsevern. Da fikk personer med en rusmiddellidelse pasientrettigheter, noe de ikke hadde hatt før (Sælør & Bjerknes, 2019, s. 142).

1.1. Bakgrunn for valg av tema

Vi har selv vært i praksis der rus har vært involvert. Vi har møtt pasienter med et rusmiddelproblem på flere ulike arenaer. Før vi startet i praksis trodde vi rusmisbrukere var de stereotypiske man la merke til i byen. I vårt møte med helsevesenet har vi fått et annet syn, og innsett at hvem som helst kan få en rusmiddellidelse. Vi har begge opplevd at pasienter med en rusmiddellidelse blir stigmatisert, og har en dårlig holdning rettet mot seg. Det er mange i samfunnet som lever med et rusmiddelproblem, og har et dårlig rykte. I vår oppgave har vi derfor valgt å belyse viktigheten av å ha gode holdninger og vise respekt overfor pasienter med en ruslidelse.

1.2. Presentasjon av problemstilling

Påvirker sykepleierens holdninger utøvelse av sykepleien til pasienter med en rusmiddellidelse?

1.3. Oppgavens hensikt

Hensikten med oppgaven er å belyse hvordan vi som sykepleiere kan møte pasienter med et rusmiddelproblem med verdighet og en god holdning, noe som er grunnleggende i møte med andre mennesker. Temaet er relevant for flere yrkesgrupper, men i denne oppgaven er et hovedfokus på sykepleieren sin funksjon.

1.4. Begrepsavklaring

Holdning

En holdning er en spesiell tilbøyelighet til å reagere på en bestemt måte overfor andre mennesker, ting eller hendelser (Håkonsen, 2014, s. 185). Pasienter med en rusmiddellidelse møter ofte fordommer og stigmatiseringer grunnet sin lidelse. Stigmatiseringen kan påvirke sykepleierens holdning av pasienten sitt behov, og dette kan føre til at pasienten ikke mottar helsetjenester på lik linje med andre pasienter (Ververda, Hansen, O. & Larsen, C, 2018).

Rusmiddelmisbruk

Alt inntak av illegale rusmidler er per definisjon et rusmiddelmisbruk, selv om inntaket ikke er så skadelig. Det er ikke alltid det er like enkelt å definere, da det er uklare grenser mellom bruk, misbruk og avhengighet. (Biong & Ytrehus, 2019, s. 15). Samtidig er det en utfordring å definere alle som misbruker rusmidler som rusmisbrukere, da misbruk av rusmidler også kan være reseptbelagte legemidler.

2. TEORI

I teorikapittelet belyses det teori knyttet til problemstillingen. Først gjøres det rede for hva holdninger er, deretter Kari Martinsen og Katie Erikssons omsorgsteori, videre forklares det hva etikk er opp mot problemstillingen og så sykepleierens funksjon.

2.1. Holdninger

‘‘En holdning er en spesiell tilbøyelighet til å reagere på en bestemt måte overfor andre mennesker, ting eller hendelser’’, ifølge Håkonsen (2014, s. 185).

Håkonsen deler holdninger inn i tre komponenter. En kognitiv del, som innebærer hvilke tanker og meninger vi har dannet oss på grunnlag av hva vi har sett, hørt, opplevd og erfart fra omgivelsene rundt oss. Den andre delen er den atferdsmessige. Den handler om hvordan vi reagerer til ulike hendelser, mennesker eller ting. Den siste delen er den følelsesmessige, altså positive og negative følelser. For eksempel i møte med noe vi frykter eller noe vi liker (Håkonsen, 2014, s.185-187).

Holdninger kan både komme i uttrykk via blikk, ord og kroppsspråk. Altså både nonverbalt og verbalt. Negative holdninger komme i uttrykk på mange måter (Kristoffersen & Nortvedt, 2017, s. 111). For eksempel en manglende empati for pasienten, himling med øynene til pasienten eller at de blir nedprioritert på grunn av de har en rusavhengighet. Holdninger og verdier er noe som henger sammen, da våre holdninger ofte er roten til våre verdier. Verdier er det som ofte styrer oss i hverdagen, mens holdningene våre er med på å bestemme hvordan vi reagerer. Det er ikke bestemt at selv om vi har en holdning at handlingen samsvarer med hvilken holdning man har, da det er flere faktorer som er med på å spille inn. For eksempel kan en rusavhengig vite at rusen er farlig, men allikevel ruse seg. Samtidig så er holdningene våre med på å forme om vi har en negativ eller positiv respons til noe. Det kan være alt fra om man liker dyr til større spørsmål om rus eller dødshjelp. Holdningene våre startet å forme seg fra vi var barn og har tilegnet oss erfaring og kunnskap i løpet av livet, da en person kan ha holdninger til nesten alt. Holdninger er noe som både kan være tidkrevende og krevende for personen selv som skal endre sine holdninger. Da det sjeldent er noe som kan endres raskt og enkelt (Håkonsen, 2014, s. 185-187).

Negative holdninger er med på å forme ulike stigmaer. Stigma er når man merker eller stempler et individ eller en gruppe mennesker på en negativ måte. Ifølge Ytrehus (2019, s. 224) er dette en av de største utfordringene pasienter med en rusavhengighet møter.

2.2. Omsorg

Kari Martinsen er en norsk sykepleier og professor, og kjent sykepleieteoretiker. Kari Martinsen mener at omsorgsbegrepet omhandler relasjonen mellom to mennesker. Hun mener også det er viktig at sykepleierne har et ansvar om å gi omsorg til pasienten, uten at pasienten selv føler han står i gjengjeld (Nortvedt, 2021, s. 45-46). Kari Martinsen deler omsorg inn i tre ulike dimensjoner. Den rasjonelle, den praktiske og den moralske omsorgen. Det rasjonelle handler om at man skal ta vare på de svake og syke til enhver tid, og at dette er vårt ansvar. Videre er det den praktiske omsorgen. Altså hva vi gjør i situasjonen og er aktiv i omsorgen til den svake. Sykepleieren skal også via konkrete handlinger gi omsorg. Disse konkrete handlingene skal baseres på faglige vurderinger om hva som er i best hensikt mot pasienten. Til slutt er det den moralske siden, den handler både om hvordan vi forholder oss til makt og læren om hvordan man skal praktisere omsorg for de svake. Martinsen mener dette må læres og kommer med erfaring. Martinsen mener også omsorgen er fundamental i alt menneskeliv, altså at vi mennesker er avhengige av hverandre. Da det blir sykepleierens ansvar å gi svar på den andres avhengighet, uten å være formålstjenlig. Dette kommer spesielt frem i situasjoner for eksempel med lidelse eller sykdom, som hun omtaler som den svake (Martinsen, 2003).

En annen kjent norsk sykepleieteoretiker er Katie Eriksson. Omsorgsteorien til Eriksson kan man trekke flere likheter til Martinsens. Begge disse teoriene kan man si er bygget på en filosofisk teori. Martinsen ser mer på kunnskapsgrunnlaget til omsorg og forståelsen av sykepleier faget, ser Eriksson mer på omsorgens betydning og opprinnelse. Samtidig som de begge ser på omsorg som et essensielt begrep i sykepleien. Pleie er et sentralt begrep i Erikssons omsorgsteori. Hun omtaler pleien som både være fysisk, men også en psykisk pleie. For eksempel kroppspleie som den rent fysiske, mat som pleie av grunnleggende behov, men også tanken og være der for den andre er pleie. Pleien kan også omfatte nærhet og berøring til den mottakende part. Eriksson snakker også sentralt om lidelse begrepet. Hun deler disse i pleie-, sykdom, og livslidelse. Ifølge Eriksson er lidelse en kamp, og

at helsepersonell skal forhindre og lindre lidelsen til pasienten (Kristoffersen & Breievne, 2017, s.190).

2.3. Etikk

''Etikk er systematisk refleksjon over moralsk praksis'' (Aadland, 2018, s. 49).

Etikken handler altså om hvordan man bør reagere og handle i ulike situasjoner. Sentrale teorier i etikken er dydsetikk, relasjonsetikk, pliktetikk og konsekvensetikk. Dydsetikk er rettet mot personen som utfører handlingen, og at en aldri kan vite hva som er ei rett handling, men handlinga vil være rettet mot den rettferdige personen som tar omsyn til den hver enkelte i situasjonen. Aristoteles hevder at den enkelt menneskelige aktøren og hennes ønske om å leve et godt liv, der man bruker sine menneskelige evner (Johansen & Vetlesen, 2012, s 147). Relasjonsetikken setter relasjonen mellom mennesker i fokus. Det er viktig å huske at alle personer er ulike, og dermed blir situasjonene ulike. Noe som både kan føre til nye problemer, men også nye løsninger. Derfor er det viktig i relasjonsetikken med omsorg, åpenhet og vise tillit til den andre part. I pliktetikken er Immanuel Kant en sentral filosof. Han mente at man skulle handle slik, som man selv ville bli behandlet. Kant var mer opptatt av at handlingen rettferdig og rett, enn god. Til slutt er det konsekvensetikk som setter konsekvensene av handlingene i fokus. Altså man skal gjøre det som flest mennesker har størst fornøyelse og nytteverdi av (Aadland, 2018, s. 69-81).

2.4. Sykepleierens funksjon

Som sykepleier er man lovpålagt mange lover og reguleringer, om hvordan man skal handle og utføre sykepleie. Dette sikrer blant annet lover som Helsepersonelloven og pasient- og brukerrettighetsloven (Helsepersonelloven, 1999; Pasient- og brukerrettighetsloven, 1999). Sykepleieryrket er stadig i endring, og sykepleieren skal alltid handle ut ifra gjeldende fagkunnskap. Det er derfor viktig å kontinuerlig være oppdatert på ny fagkunnskap. Slik at man som sykepleier er hele tiden i en læreprosess. Historisk sett så man på sykepleien som et kall, et kall om å gi sin omsorg. I dagens samfunn ser man ikke som sykepleie som et kall, men omsorgen er fortsatt en viktig del av sykepleien. Barmhjertighet og nestekjærighet er også verdier som ligger i grunn for å utøve sykepleie. Som sykepleier skal man også møte personen og ikke bare sykdommen. Altså ha respekt for alle pasienter uansett bakgrunn og

livshistorie. Som for eksempel pasienter med en rusavhengighet som er fokuset i denne oppgaven (Kristoffersen & Nortvedt, 2017, s. 17-27).

3. METODE

“En metode er en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener formålet, hører med i arsenalet av metoder” (Vilhelm Aubert, 1985, s. 196 sitert i Dalland, 2020, s. 53). I dette kapitlet viser vi fremgangsmåten på datainnsamlingen.

3.1. Valg av metode

Vi har brukt systematisk litteraturstudie som metode. Metoden handler om å hente forskning fra en representativ gruppe, der man stiller spørsmålet til hver eneste klient (Dalland, 2020, s. 59). I vår litteraturstudie er dataen og materiale hentet fra skriftlige kilder og bøker. Vi har valgt ut tre vitenskapelige artikler som vi mener belyser problemformuleringen. I denne oppgaven har vi brukt en kvalitativ og to kvantitative forskningsartikler. Vi valgte å inkludere en kvalitativ artikkel da den vil det bidra til et mer helhetlig og dekkende bilde av problemstillingen, der enkeltpersoner har blitt intervjuet. Vi får da innsikt i pasienten sitt perspektiv i møte med sykepleieren.

Dalland (2020) påpeker viktigheten med å skaffe seg eller granske kunnskap.

Det finnes to forskjellige metoder å samle inn data. En kvalitativ metode og en kvantitativ metode. En kvantitativ metode gir data i form av målbare enheter. Denne metoden gir oss muligheter til å finne gjennomsnittet, prosentandel eller gå i bredden på et tema, for eksempel ved bruk av spørreskjema. En kvalitativ metode fanger opp data og observasjoner som er vanskelig å tallfeste og måle. Denne metoden går i dybden, og det er ofte intervju (Dalland, 2020, s. 54-55).

3.2. Litteratursøk

I søkeprosessen har vi brukt ulike databaser for å finne aktuelle artikler. I løpet av studiet har vi begge for det meste brukt Oria ved søk av artikler tidligere. Oria ble derfor databasen som ble hyppigst brukt ved søk av artikler, da denne er kjent for oss begge. I tillegg har vi søkt i databasene Idunn og PubMed, og ble kjent med disse. Vi gjorde flere funn av sykepleiefaglige artikler i disse databasene som vil belyse problemstillingen vår i PubMed og Oria. Vi har tatt i bruk biblioteket til å gjøre oss kjent med litteratur som er relevant til oppgaven, og bladd i, og hentet bøker innenfor temaet vi skal skrive om for å få relevant kunnskap i tillegg til de vitenskapelige artiklene.

3.2.1. Valg og analyse av artikler

Ved søking av artikler fikk vi opp flere tusen artikler, og vi måtte derfor velge oss ut artikler vi mente hadde best mulig relevans til oppgaven, og hva forskerne la vekt på i studien. Først leste vi sammendrag av 26 artikler og deretter valgte vi ut fem artikler som vi skrev ut og gullet ut det mest relevante, som igjen ble til tre. Vi valgte å bruke de tre artiklene da de var de som belyser vår problemstilling på en mest mulig måte, da de var mye relevant og interessant kunnskap om verdighet, holdninger og stigmatisering.

For å vurdere om vi kunne bruke artiklene brukte vi IMRoD modellen, da denne er mye brukt i oppbygging av forskningsartikler. som står for Introduksjon- Metode- Resultat- og diskusjon. Ifølge Dalland (2020), s.157 kan denne metoden gjøre det enklere å orientere seg i ulike tidsskrifter og lesingen går raskere. I oppgaven vår som handler om rus, er det viktig at det er lagt vekt på det etiske i forskningen, da temaet rus kan for mange være tabubelagt og oppleves stigmatiserende, samtidig kan forskerne få tilgang på sensitive opplysninger. I den kvalitative artikkelen er det lagt stor vekt på det etiske i forskningsarbeidet. Pasientene har mulighet til å trekke seg underveis, de blir anonymiserte og de kan velge plass der forskningen foregår. Utvalget av pasientene er også gjort av en kontaktperson som kjenner pasientene, og har dermed valgt ut de som de mener ikke tar skade av å delta på studien. Vi har brukt en tabell for å få en enkel oversikt over artiklene vi har brukt. Se tabell 1.

3.2.2. Valg av søkeord

Vi startet med å søke etter artikler på norsk. Vi brukte søkeord: Rus, avhengighet, sykepleier, holdninger, stigmatisering av pasienter. Vi fant noen norske artikler som vi ikke valgte å bruke da de ikke inneholdt like nok om holdninger og verdighet til å belyse problemstillingen vår.

Vi startet å søke etter artikler på engelsk, og fant flere relevante artikler. I artikkelnummer en brukte vi kombinasjonen av søkeord: nurse, substance use disorder og stigma. I dette søket fikk vi treff på 11058 artikler.

I artikkel nummer to brukte vi søkeordene: nurse, dignity, substance og use disorder og fikk treff på 1961 artikler.

I artikkel nummer tre ble det brukt attitudes, nurses og substance med avgrensningene 2004-2022. Dette ga 463 treff. Vedlegg 1 viser søkeord og databaser som ble benyttet i søket.

Tabell 1: Oversiktstabell over artikler.

Forfattere, årstall, tittel	Tema	Hensikt	Perspektiv	Metode
Artikkel 1 Mary Ellen Wright, Veronica Parker, Lauren D. Demosthenes, Margie L. Stevens, Alain H. Litwin 2022 Changing Nurse Practitioner Students' Perceptions Regarding Substance Use Disorder	Holdninger, stigma og kunnskap kan være avgjørende for utøvelse av sykepleie til pasienter med en ruslidelse	Måle endringer til sykepleierstudenter i kunnskap, holdninger, evne og selvtillit.	Sykepleiestudenter	Kvantitativ tilnærming Kvasi-eksperimentelt pre/post intervensjonell studie, med hjelp av Provider Clinical Support System (PCSS)
Artikkel 2 Hege Solberg og Dagfinn Nåden	Hvordan pasienter som mottar hjelp fra hjemmesykeplei	Få innsikt i hvordan pasientene opplever viktigheten av å	Fra seks ulike pasientperspektiv.	Kvalitativ metode Beskrivende og fortolkende hermeneutisk analyse.

<p>2019 It is just that people treat you like a human being: The meaning of dignity for patients with substance use disorders</p>	<p>en opplever verdighet i møte med sykepleierne.</p>	<p>bli møtt med verdighet i møte med helsepersonell da det eksisterer fordommer.</p>		
<p>Artikkel 3 Yu-Ping Chang & Mei-Sang Yang 2012 Perspective s in Psychiatric Care Taiwan</p>	<p>Holdninger i møte med pasienter er rusavhengighet og hvordan ulike faktorer henger sammen med disse.</p>	<p>Undersøke og kartlegge faktorer knyttet til sykepleiernes holdninger til pasienter med rusproblematikk.</p>	<p>Sykepleier</p>	<ul style="list-style-type: none"> • kvalitativ metode med spørreskjema på 600 spørsmål • Tverrsnittsstudie med en longitudinell metode

3.2.3. Avgrensing:

Vi valgte å avgrense artiklene fra 2004 til i dag på grunn av innføring av rusreformen i Norge i 2004, da behandlingstilbudet til personer med rusmiddellidelse ble en del av spesialisthelsetjenesten.

Selv om denne reformen kun ble innført nasjonalt, så har vi også valgt å ha med artikler fra andre land for mer forskning og utvalg av artikler.

Vi har valgt å ikke avgrense artiklene til et geografisk område da problemstillingen vår handler om holdningene til sykepleiere, og det er interessant å bruke forskning fra hele verden, og ikke bare Norge. Vi har avgrenset på fagfelleverderte tidsskrift på samtlige artikler i Oria.

3.2.4. Kildekritikk:

Ifølge Dalland (2020) er det viktig å finne ut om kildene er riktige og om kilden er troverdig, i tillegg til at den skal være relevant til problemstillingen. Ved søk etter artikler var det mange funn, og det er ikke mulig å lese alle artiklene, da det var flere tusen funn. Vi måtte velge ut artiklene som var relevante for vår problemstilling. Vi har benyttet oss både av primærkilder og sekundærkilder. Det er viktig å være kritisk ved bruken av sekundærkilder, da teksten kan være bearbeidet og oversatt før man leser den, som kan bety at perspektivet kan ha blitt endret (Dalland, 2020, s. 152).

3.3. Integrativ litteraturoversikt

I vårt arbeid har vi valgt å bruke integrativ litteraturoversikt begrepet da vi mener vår oppgave er med på å løfte ny kompetanse. Ifølge Friberg (2017, s.150) er integrativ litteraturoversikt å dra konklusjoner og verifisere hvordan data henger sammen og få en oversikt over tidligere forskning som er gjort på dette området. Vi har analysert hver forskningsartikkel og funnet hvordan resultatene i hver artikkel henger sammen og dette er gjort ved hjelp av en oversiktstabell i resultatkapittelet for å få en overordnet oversikt over hva artiklene legger vekt på. Se tabell 2.

4. PRESENTASJON AV FUNN

I dette kapittelet skal vi presentere funnene i artiklene. I tabell 2 er det systematisert etter hovedfunn som er gjort i alle artiklene.

Tabell 2: Hovedfunn og underkategorier

Hovedfunn	Underkategorier
Viktigheten av kompetanse	Utdanning Erfaring Veiledning
Manglende kompetanse	Konsekvens
Pasientens opplevelse av helsetjenesten	Rusmisbruker i dagens samfunn Rusmisbrukere som en sårbar gruppe i samfunnet

4.1. Artikkell 1

Changing Nurse Practitioner Students' Perceptions Regarding Substance Use Disorder

Skrevet av: Mary Ellen Wright, Veronica Parker, Lauren D. Demosthenes, Margie L. Stevens, Alain H. Litwin.

Fokuset i denne studien er om hvordan man kan møte med en pasient med en ruslidelse, og hvordan deres holdninger og kunnskap påvirker utøvelsen av sykepleien. Personer med en ruslidelse opplever ofte stigmatisering i møte med helsevesenet. Fokuset i denne studien er om hvordan man kan legge til rette som sykepleier i møte med en pasient med en ruslidelse, og hvordan deres holdninger, selvtillit og kunnskap påvirker sykepleien man gir til pasienter i denne gruppen. Rusmisbruk fører til problemer i jobbsammenheng, skole eller hjemme. I 2020 fikk 3,7 millioner rusbehandling, men det var 21.2 millioner som rapporterte de hadde behov for dette. Grunner til at mange ikke oppsøkte rusbehandling var blant annet at de ikke visste hvordan de skulle henvende seg til rusbehandling. Andre grunner var at de var redd for hvordan de ble oppfattet både i jobbsammenheng og blant venner eller oppleve negative holdninger fra helsepersonell. Som igjen kan ha innvirkning på livskvaliteten.

Artikkelen er en kvantitativ studie som baserer seg på en kvasi-eksperimentell studie. I studien er det 43 sykepleierstudenter som deltar og utdanningsprogrammet studentene skal

gjennom består av 24 timer undervisning. Undersøkelsen består av 44 spørsmål som i hovedsak setter søkelys på holdninger, stigma, tillit, bekymringer angående pasienter med en ruslidelse. Formålet med denne studien er å finne ut om holdninger og stigma blir endret når studenter får kunnskap og lærer mer om pasienter som har en rusmiddellidelse.

Resultatet i forskningen viser signifikante positive endringer i 33 av 44 punkter. Resultatet viser at studentene blant annet ble mer positive til medikamentassistert behandling til pasienter med opioid forstyrrelser. Flere av klientene var enig i påstanden om at ruslidelse er en kronisk tilstand fremfor manglende evne til å utøve selvkontroll. Studien viser at opplæring og mer kunnskap om rusmisbruk til sykepleierstudenter kan resultere i en positiv endring når det kommer til holdninger og stigmatisering av rusmisbrukerne, som vil gi bedre omsorgsevne til pasienter med ruslidelse.

4.2. Artikkel 2

It is just that people treat you like a human being: The meaning of dignity for patients with substance use disorders.

Skrevet av: Hege Solberg og Dagfinn Nåden (2019)

Fokuset i denne studien er å få innsikt i betydningen av verdighet for rusmisbrukere i møte med hjemmebasert pleiepersonell, da det kommer fram at det eksisterer fordommer mot mennesker med et rusmisbruk. I studien vil vi omtale klientene av studien for pasienter. Forskningen hadde mye søkelys på hvordan pasientene opplever verdighet i møte med helsepersonell. I verden er det estimert at 29,5 millioner lider av et narkotikamisbruk. I denne studien er pasientene i et opioid vedlikeholdsprogram (OMT) der de mottar Buprenorfin eller Subutex. Behandlingsmålet er skadereduksjon eller rehabilitering. Å slutte med rusmidler kan være et mer langsiktig mål.

Studien er kvalitativ og det er utført dybdeintervjuer med seks personer, som mottar LAR medisiner fra hjemmesykepleien. Kravet var at pasientene skulle ha mottatt LAR medisiner i minst 2 år. Pasienter som mottar LAR medisiner er i en sårbar gruppe, og det var viktig at de fikk god informasjon i forkant av intervjuet, og at det foregikk i trygge omstendigheter. Pasientene fikk en kontaktperson som de hadde en relasjon til, og sykepleierne spurte de pasientene som oppfylte kriteriene og dem de mente ikke ville ta skade av undersøkelsen. Intervjuene ble gjort over en periode på syv måneder.

Det ble funnet at pasientene knyttet verdighet opp mot ulike faktorer. Flere av pasientene knyttet verdighet opp mot materielle ting. Flere forteller om perioder der de hadde få materielle ting og dårlig levestandard. Samfunnet vi lever i har en levestandard som er høy, og de materielle tingene kan gjenspeile hvor vellykket du er. Pasientene beskrev det å ha penger, materielle goder og et riktig sted å bo som et kjennetegn på om et menneske hadde verdighet. Pasientene beskriver verdighet også sterkt knyttet til respekt. Å bli stolt på og respektert, samt bli behandlet som et menneske. Det var viktig for dem at de blir møtt med en åpen holdning, uten fordommer og på samme måte som de møter andre mennesker. I møtene med hjemmesykepleien var det viktig å få respekt og tillit. I møtene med helsepersonell hadde pasientene et ønske om å bli møtt som de individene de er. Å bli møtt med en dårlig holdning kan påvirke pasienten sin opplevelse av egen verdighet. Alle pasientene opplevde at hjemmesykepleien hadde manglende kunnskap om rusavhengighet. Personal som hadde fått opplæring i hvordan de skal håndtere og jobbe med pasienter i denne gruppen hadde mindre negative holdninger til disse pasientene. Konklusjonen av denne studien var å behandle pasienter med rusmiddelproblem med forståelse og respekt, og at verdigheten kan hemmes gjennom stigmatisering og manglende kunnskap hos personell. Studien viser at det er et behov for mer kunnskap blant helsepersonell om ruslidelser. Økt kunnskap vil gjøre helsepersonell mer bevisst på sine holdninger og bli mer hensynfulle i møte med pasientene. Studien bidrar til en bedre innsikt av betydningen av verdighet til denne pasientgruppen.

4.3. Artikkel 3

Nurses' attitudes towards clients with substance use problems

Skrevet av: Yu-Ping Chang & Mei-Sang Yang

I denne artikkelen var formålet å undersøke og kartlegge faktorer knyttet til sykepleiernes holdninger til pasienter med rusproblematikk. Studien baserer seg på et tverrsnittdesign med en longitudinell metode. Studien tar plass i Taiwan og 489 sykepleiere deltok i studien. For å kunne delta i denne studien måtte sykepleierne være registrerte sykepleiere og ha jobbet på avdelingen i minst 3 måneder. Sykepleierne fikk utdelt et spørreskjema på 600-spørsmål, som ble hentet inn 1 uke senere. Sykepleierne som deltok, var mellom 21-50 år og hadde tre måneder til 27.4 års med arbeidserfaring. Der 70% av de hadde erfaring med innlagte pasienter som hadde en ruslidelse eller rusavhengighet. Samt flertallet av de som deltok jobbet på enten en medisinsk eller kirurgisk avdeling.

Videre ble disse ført inn i tabeller og gjort om til statistikk. Det ble satt opp 6 tabeller. Nummer 1 for demografiske kjennetegn på pasientene, nummer to for korrelasjoner mellom sykepleiernes holdninger og relatert variabel, nummer tre om forskjeller i holdning poeng mellom sykepleiere, nummer fire er sammendrag av hierarkisk regresjon for variabler som påvirker sykepleiers holdninger, den nest siste er middel og standardavvik for holdnings under skalaer og den siste er sammendrag av regresjonsanalyse for ulike utdanningsmodeller som påvirker sykepleiernes holdninger.

I studien kom det frem at det var 43.8% av sykepleierne som hadde hatt et kurs innenfor rusbruk som en del av utdanningen. Kun 7.8% av sykepleierne hadde en formell videreutdanning innen rus, og 90% av sykepleierne hadde ikke noen form for etterutdanning innen rus eller hadde noen annen form for kurs og opplæring innen denne pasientgruppen. Resultatene viste at det var en tydelig sammenheng mellom erfaring, utdanning og holdninger mot denne pasientgruppen. Etterutdanning innen rusmisbruk påvirker sykepleiernes holdninger overfor denne pasientgruppen betydelig i det følgende områder moralske holdninger og behandlingsbehov.

Resultatene fra hierarkisk regresjonsanalyse viste også at etterutdanning relatert til rusmiddelbruk er en betydelig prediktor for sykepleiernes holdninger mot denne pasientgruppen. Samtidig som denne studien kom det frem at sykepleierne skåret lavt på skalaer om moralske holdninger. Det kom også frem at 16,4 % av sykepleierne hadde hjulpet et familiemedlem eller nære venner med en sykdom relatert til rus. Disse viste seg i studien hadde noe mer positive holdninger overfor pasienter med en rusavhengighet. Videre i studien ble det analysert påvirkningen av ulike gradene de ulike sykepleierne hadde for utdanning på holdnings skalaene.

5. DISKUSJON

Diskusjonsdelen er delt inn i to deler, metodediskusjon og resultatdiskusjon. I metodediskusjonen diskuterer vi metoden vi har brukt i oppgaven. I resultatdiskusjon diskuterer vi funnene våre opp mot relevant teori og hensikten til oppgaven.

5.1 Metodediskusjon

I vår oppgave har vi valgt å kombinere kvalitative og kvantitative forskningsartikler. Den kvalitative forskningen skal fange opp meninger og opplevelser som er vanskelig å tallfeste. Vi har derfor valgt å bruke en kvalitativ forskningsartikkel for å fange opp pasienten sin subjektive opplevelse i møte med sykepleieren, som vi mener bidrar til å belyse problemstillingen vår på en positiv måte. Metoden som er brukt i undersøkelsen av den kvalitative artikkelen er intervju. Dalland (2020, s 63) kan det oppstå feilkilde i intervjuprosessen, da både intervjueren og pasientene kan ha misoppfattet spørsmål. Dersom det blir misforståelser, kan dette bidra til å redusere påliteligheten. I forskningen i den kvalitative artikkelen har helsepersonell valgt ut de pasientene de mener passer best til intervjuet. Samtidig vet vi lite om samspillet mellom intervjuer og pasient, da dette er viktig for et godt intervju (Dalland, 2020, s. 65). Rusmisbrukere er en sårbar gruppe i samfunnet, og det er viktig at det blir lagt vekt på det etiske spørsmålene. I studien til Solberg & Nåden (2019) er det flere etiske vektlegginger som at pasientene er anonyme, de kan trekke seg om de ønsker og det er ingen forpliktelser.

Vi inkluderer også to kvantitative forskningsartikler da de går i bredden og innhenter mange opplysninger og dermed får et bilde av det som er felles. Fordelen med kvantitativ metode er at den har bidratt til å belyse et flertall sine meninger om temaet vi diskuterer i vår problemstilling. I artikkelen til Wright, Parker, Demosthenes & Stevens (2022) er det sykepleierstudenter som deltok i studien, og i Chang & Yang (2012) er det sykepleiere som er pasientene i studien. Vi vet ikke om dette har en innvirkning på resultatet i studien, da sykepleiere har mer erfaring enn sykepleierstudentene, men valgte å bruke artikkelen med sykepleierstudentene fordi det viser i artiklene at en del av sykepleierstudentene har erfaring med rus og at rus er en del av utdanningen. Artiklene som er brukt er nyere artikler, som viser at kunnskapen er aktuell (Dalland, 2020, s .155).

5.2 Resultatdiskusjon

I dette kapittelet skal vi drøfte problemstillingen med funnene fra artiklene og litteratur fra teorien. Vi deler diskusjonen inn i tre hovedkategorier, som igjen er delt inn i underkategorier.

5.2.1. Viktigheten av kompetanse

Som sykepleier er det viktig å ha en positiv holdning til alle pasientene man møter, om det er kongen eller en med en rusavhengighet. Våre holdninger påvirker igjen våre handlinger og hvordan man møter pasienten. På en slik måte at pasienten gis best mulig behandling og pleie. I forskningsartiklene som er med i denne oppgaven, avdekkes det at de fleste sykepleierne i studien har en negativ holdning til pasienter med en rusavhengighet (Chang & Yang, 2012; Solberg & Nåden, 2019; Wright, Parker, Demosthenes & Stevens, 2022). De negative holdningene kan være uttrykk for at avhengighet er styrt av vilje, pessimistiske holdninger eller om at avhengighet i det hele tatt kan behandles.

Studien fra Taiwan viser derimot at sykepleierne har moderate positive holdning mot denne gruppen pasienter (Chang & Yang, 2012). Alle artiklene mener det er flere faktorer til at sykepleierne kan ha positive holdninger. De positive holdningene sykepleierne har til pasientene med et rusmiddelproblem er at de ser på rusmisbruk som en behandlingsbar sykdom, og at de trenger medisinsk behandling, som ikke kommer i veien for negative holdninger som sykepleier har. Ifølge Martinsen er kunnskap, opplæring og erfaring en viktig rolle i sykepleiefaget (2003). Ifølge rammeplanen for sykepleierutdanningen (Kristoffersen & Nortvedt, 2017, s.16) er fagutvikling et av flere funksjonsområder sykepleien inneholder. Ifølge Håkonsen (2014) er også begrepet kompetanse nært relatert til begrepet kunnskap. Bare at kunnskapsbegrepet er noe mer spesifikt, mens kompetanse er noe vi utøver. Slik at kunnskap er noe man har, men kompetanse er det man utøver.

Helse og omsorgsdepartementet har som mål om å øke kompetansen og kunnskapen til helsepersonell innen rusomsorgen. I opptrappingsplanen (2016-2020) innen rusomsorgen, er planen å øke kompetanse tiltakene i alle sektorer til helsepersonell. Dette for å sikre kartleggingen av denne pasientgruppen forløp, men også for å bevare de individuelle behov i løpet av pasientforløpet. (Helse og omsorgsdepartementet, (2016-2020)) I alle tre studiene kommer det frem at det er mangel på utdanning og kunnskap som en sentral faktor til negative

holdninger (Chang & Yang, 2012; Solberg & Nåden, 2019; Wright, Parker, Demosthenes & Stevens, 2022). I studien fra Taiwan ser man også tallene på mangelen av denne type utdanning og kunnskap (Chang & Yang, 2012).

I våre studier spiller økt kompetanse og kunnskap en sentral rolle i hvilke holdninger og fordommer sykepleierne sitter med. Selv om man skal presisere at dette ikke er en grunn alene som kan endre holdningene til sykepleierne, da det er flere faktorer som påvirker. Som for eksempel miljøet sykepleierne jobber i eller deres tidligere erfaringer. Videre har pasienten krav på forsvarlig omsorg og pleie (Helsepersonelloven, 1999). Noe som innebærer at sykepleieren utøver faglig forsvarlighet i sin omsorg og pleie. Samtidig sier pasient- og brukerrettighetsloven (1999) at alle har rett på en individuell plan. Pasient- og brukerrettighetsloven (1999) og Helsepersonelloven (1999) gjelder alle mennesker, og det vil da si at alle har lik rett på forsvarlig og individuell behandling. Altså pasienter med en rusavhengighet har rett på dette på lik linje som en annen pasient.

5.2.2. Utdanning

I Chang & Yangs (2012) studie viser det seg at store deler av sykepleierne har hatt få eller ingen etterutdanning, opplæring eller kurs innen rus siden de sluttet på sykepleierstudiet. Det kom også frem at under halvparten av sykepleierne hadde kurs relatert til rusmisbruk som en del av studiet sitt. I studiet kan man også se at disse henger tydelig sammen med holdningene de har overfor pasienter med en rusmiddelavhengighet. Mangelen på kunnskap som fører til negative holdninger vises også i annen forskning (Boekel, Brouwers, Weeghel, & Garretsen, 2013; Ververda, Hansen, O. & Larsen, C, 2018; Skarstein, 2021). I de to siste studiene våre kommer det også frem at det er en stor mangel på kunnskap og utdanning innen dette fagfeltet, og konkluderer også med at det har en sammenheng med de negative holdningene sykepleierne uttrykker (Solberg & Nåden, 2019; Wright, Parker, Demosthenes & Stevens, 2022). I studien til Wright, Parker, Demosthenes, Stevens & Litwin (2022) støtter også teorien om å utdanne sykepleiere innen rus kan resultere i en positiv utvikling av holdninger, samt en økt selvtillit og beredskap.

5.2.3. Erfaring

Erfaring er også en sentral rolle i sykepleiernes kompetanse, som gjør oss bedre og flinkere på å møte denne pasientgruppen (Akre & Biong, 2019, s. 78-79). Samtidig som pasientene uttrykker at de er mer villige til samarbeid om de møter sykepleiere som har positive holdninger og respekt for dem (Solberg & Nåden, 2019). Da de føler seg som et menneske og ikke stigmatisert som ‘han narkomane’, men som for eksempel Pål på 44 år. Det blir funnet i alle artiklene at erfaring kan være en positiv faktor som påvirker holdningene til sykepleierne, og at de som har jobbet endel med denne pasientgruppen har en mer positiv holdning til denne gruppen (Chang & Yang, 2012; Solberg & Nåden, 2019; Wright, Parker, Demosthenes & Stevens, 2022).

Som tidligere nevnt er rusmisbruk et økende problem over hele verden og man kan møte denne pasientgruppen i alle sektorer innen helse (Folkehelseinstituttet, 2019). Vi ser i funnene at flertallet av sykepleierne har negative holdninger mot pasienter med en rusavhengighet, og at det er flere faktorer som er med å påvirke holdningene. Håkonsen (2014) og Martinsen (2003) sier at kunnskap og erfaring er bakgrunn i holdningene våre. Altså de påvirker hvordan vi tenker og handler. Som kan påvirke om man utøver god sykepleie. Martinsen (2003) sier også at omsorgen fra sykepleieren handler om hvordan man møter pasienten og hva man gjør, altså den atferdsmessige delen av holdninger. I Chang & Yang (2012) kan man også se at erfaring og kunnskap henger sammen. Der man kunne se at sykepleierne som hadde rusproblematikk i familie eller nære relasjoner hadde generelt mer positive holdninger til disse pasientene, i motsetning med de som ikke hadde erfart dette privat. Da man kan se erfaringer privat også innvirker på hva vi tenker. Dette kan ha sammenheng med at om man har erfart rus på nært hold med noen man er glad i, kan gjøre at man har en større forståelse i deres situasjon og handlinger. Dette er da den kognitive delen av holdningene våre. (Håkonsen, 2014, s.186)

5.2.4. Veiledning

Veiledning defineres som ‘en systematisk faglig og personlig læringsprosess hvor kunnskap, erfaring, visdom og klokhet er hjelpemidler til reflektert erkjennelse. Et anerkjennende felt legges grunnlaget for å innfri kandidatens ønske om å bedre sine handlingsmåter som fagperson’ (Sælør & Bjerknes, 2019, s. 154). Altså veiledning er en større faktor som er med på å påvirke sykepleierens evne til å gi god sykepleie til pasienter. Veiledning er også noe

som blir tatt opp i studiene som en viktig faktor for å oppnå god kompetanse (Chang & Yang, 2012; Solberg & Nåden, 2019; Wright, Parker, Demosthenes & Stevens, 2022). Ifølge Chang & Yang (2012) kan det å ha veiledninger i grupper, der man både kan gi og få veiledninger på situasjoner som man synes er vanskelige en god strategi på å endre holdningene til sykepleierne. Det nevnes også at dette er en fin måte for avdelingslederen til å se hvilke holdninger kollegaene har, og sette i gang tiltak i forhold til disse spesifikt.

5.3. Konsekvenser av manglende kompetanse

Ifølge Ytrehus (2019, s. 224) er det et stigma i dagens samfunn rundt personer med en rusavhengighet, og de kan bli satt som annenrangs pasienter, som kan påvirke hvordan de blir møtt av helsevesenet, som igjen kan føre til dårligere behandling og pleie. Pasienter med en rusavhengighet kan selv oppleve skam og føle på underlegenhet. Derfor er det viktig at sykepleieren møter pasienten med respekt og en positiv holdning. Slik at pasienten får forsvarlig og god pleie, samtidig som sykepleieren får en positiv opplevelse fra dette møtet. Sykepleieren hadde kanskje noen fordommer mot denne pasienten, altså den følelsesmessige delen av holdningene våre. Det er da viktig at det kommer en positiv erfaring ut ifra dette møte. Slik at holdningene og fordommene kanskje endrer seg til noe positivt, og at de ikke blir bekreftet eller forsterket.

Som sykepleier er det viktig å reflektere og være bevisst sine holdninger (Christiansen, 2019, s. 162). Da man kan se i forskningsetikken fra sykepleien.no at noen pasienter sanser dine holdninger ved sykepleierens kroppsspråk og ordvalg. Pasienten kan merke når en sykepleier allerede har dømt deg som han narkomane, og når man blir møtt med respekt og likeverd (Ververda, Hansen, O. & Larsen, C., 2018). Slik at man passer på som helsepersonell hvilke signaler man sender ut både nonverbalt og verbalt. Da pasienten kan oppfatte det non-verbale også. Som kan føre til en usikkerhet og sinne for pasienten, som igjen kan føre til at pasienten ikke samarbeider like godt eller er truende, som en selvforsvarsmekanisme (Ververda, Hansen, O. & Larsen, C., 2018). Som igjen som nevnt tidligere kan føre til bekreftelse av sykepleierens holdninger og stigmatisering rundt denne pasientgruppen. Slik at de blir en ond sirkel. I Solberg & Nådens (2019) studie beskriver pasientene også at de hadde ønsket at sykepleierne hadde mer kunnskap om pasienter med en ruslidelse. Slik at sykepleierne kunne forstå og hjelpe pasientene bedre. Som sykepleier skal man utøve god sykepleie til pasienter, og grunnleggende for god og ekte omsorg, er holdninger med grunnleggende verdier som respekt og likeverd essensielt (Martinsen, 2003).

I studiene i denne oppgaven ser man at de negative holdningene kan hemme omsorgsutøvelsen. Da man kan se at negative holdninger og fordømmer kan hemme respekten og omtanken til denne pasientgruppen (Chang & Yang, 2012; Solberg & Nåden, 2019; Wright, Parker, Demosthenes & Stevens, Litwin, 2022). Samtidig kan man se i Wright, Parker, Demosthenes & Stevens, Litwin studien at det er noen sykepleiere som ser på ruslidelse som en sykdom, mens andre ikke. På en annen side fikk rusavhengige rett på en mer tverrfaglig behandling på lik linje med andre pasienter, med rusreformen i 2004. Noe som kan være med på å endre synet på rusmisbrukere til pasienter med en sykdom. Som igjen kan være med på å endre stigmaet til denne pasientgruppen, som videre kan endre holdningene og fordommene på sikt. Slik at de mener og behandler disse pasientene på lik linje med en pasient med for eksempel kols. Ifølge Martinsen (2003) og Håkonsen (2014) kan disse holdningene påvirke handlingene våre, som vil resultere i at disse pasienten ikke blir behandlet med likeverd.

Konsekvenser av å ha negative holdninger kan være flere ting. Det kan blant annet være vanskeligere å forstå pasienten uten kunnskap som det blir nevnt i Solberg og Nåden (2019) sin studie. Da kunnskapen kan bli en stopper for forståelsen. Da ifølge Martinsen (2003) forståelsen og empatien spiller en sentral rolle i det å kunne gi god omsorg. Sykepleierne er en av de som skal følge de etiske retningslinjene være sentrale roller i omsorgs og pleie funksjonene (Håkonsen, 2014).

5.4. Pasientens opplevelse av helsetjenesten

Pasienter med et rusmiddelproblem får store konsekvenser knyttet til sosial ulikhet i helse. Behandling til pasienter med et rusmiddelproblem er fortsatt et problem, og dette er knyttet til stigmatisering som kan føre til diskriminering av omsorgstjenesten (Biong, 2019, s.17). I resultater som kom frem i studien til Solberg og Nåden (2020) viser det at pasientene med et rusmiddelproblem ofte opplever stigmatisering og blir møtt med negative holdninger, og at de ble oppfattet som mindre viktig enn de andre pasientene som mottar hjelp fra hjemmetjenesten. Grunnene til at pasientene følte dette var at de ofte måtte vente på personalet, og at de av og til hadde blitt glemt, og dermed føle de hadde lavere prioritet. Noen

ganger opplevde de også at medisiner ble holdt tilbake mot dem, grunnet at sykepleiere trodde de var ruspåvirket. Dette kan føre til at behandlingen blir mot sin hensikt.

Pasienten sin opplevelse av verdighet ble styrket da de vart kjent med personalet som leverte ut medisinene, i den grad at de ble kjent med sykepleieren og hadde mulighet til å knytte en relasjon til pasienten og at de føler de blir mer akseptert. Relasjonsetikken legger da vekt på at det er viktig å ha et åpent sinn, omsorg og tillit til den andre part (Aadland, 2018, s. 80-81). Dersom pasienten blir møtt med dårlige holdninger påvirker dette pasientens oppfattelse av egen verdi. Sykepleieren kan møte pasienten med holdninger der pasienten blir sett på som kriminell eller at ruslidelsen er selvpåført da sykepleiere beskrev sin erfaring i møte med pasienter med rusproblematikk som utfordrende og kunne oppleve uønsket situasjoner, som påvirker å gi god pleie. En ruslidelse kan ha komplekse og store konsekvenser, og i behandling må sykepleier ta hensyn til fysisk helse, psykisk helse og sosiale forhold.

Det som er interessant i både studien til Chang & Yang (2012) og Solberg & Nåden (2019) er at det er pasientene sitt perspektiv på problemstillingen og at pasientene også er bevisst på hvordan en sykepleier opptrer. Pasientene opplever blant annet at dårlig kunnskap og holdninger hos pasientene påvirker sykepleien til pasientene.

Ifølge Sælør & Bjerknes (2019, s.151) er en god relasjon mellom sykepleier og pasient viktig for behandlingsresultatet, og kan ofte være viktigere enn behandlingsmetoden som er brukt. Det er ikke metoden i seg selv som vil gi resultat, men evnen til refleksjon og fleksibilitet. I studien til Solberg og Nåden (2019) er det faktorer som pasientene kobler sterkt opp mot verdighet. Verdighet er ikke noe vi kan frata et menneske, men vi kan krenke denne ved vår atferd (Aakre & Biong, 2019, s.77). Pasientene i studien til Solberg & Nåden (2019) ønsker å bli møtt som det individet de er og bli tatt vare på. Som en rusmisbruker er det like viktig å bli respektert som de som ikke har et problem med rusmiddel. Pasientene i studien opplevde verdighet sterkt knyttet opp mot respekt, og det er viktig at pasientene blir møtt på samme måte som et individ, som å bli behandlet med respekt og få tillit. I relasjonsetikken sier også Kant at man skal møte den andre, slik man selv vil bli møtt, og at man skal møte personen bak sykdommen (Aadland, 2018, s. 80-81).

5.4.1. Rusmisbruker i dagens samfunn.

Å være rusmisbruker i dagens samfunn beskrives som et vanskelig problem, da levestandarden er høy, og det materielle du har ofte gjenspeiler hvor vellykket du er. I studien til Solberg og Nåden (2019) forteller pasientene at de opplevde mangel på verdighet når de i perioder bodde under dårlige forhold. Både internasjonale og nasjonale undersøkelser viser klar sammenheng mellom bostedsløshet og rusmiddelproblem (Ytrehus, 2019, s. 234). Ifølge Rustøen (2001, s.21) er livskvaliteten blant annet knyttet opp mot omgivelser med blant annet frihet, trygghet, hjemme omgivelser og økonomisk ressurser. Disse er ofte knyttet opp mot å være uavhengig, som har mye å si for livskvaliteten. Pasienter som har et rusmiddelproblem mottar ofte tjenester, blant annet medisiner fra LAR eller at de bor i institusjon, der de er avhengig av helsepersonell.

5.4.2. Rusmisbrukere som en sårbar gruppe i samfunnet

Rusbrukere er en sårbar gruppe i samfunnet og har også konsekvenser for samfunnet. Pasienter med en ruslidelse har oftere en større forekomst av somatiske lidelser og psykiske lidelser. Dette kan være sykdommer som diabetes og hjerte-kar sykdommer. Rusmisbrukere lever i gjennomsnitt 15-20 år mindre enn normalt. Flere faktorer spiller inn her, blant annet dårlige levekår, økt voldsrisiko og plutselige dødsfall (Skarstein, 2021). Ifølge Martinsen er bakgrunnen til den relasjonelle omsorgen handler om at man er avhengig av andre, samtidig sier hun noe om at man skal ta ansvar og gi omsorg til den svake. I dette tilfellet rusmisbrukere (Martinsen, 2003).

Bruken av rusmidler skader forholdet til personer som står pasienten nær. De som står nærme pasienten blir oppgitt og skamfulle over den som har et rusmiddelproblem, og det oppstår ofte konflikter. Tilliten svekkes til den som ruser seg (Tvedten, 2019, s.41). I studien til Solberg & Nåden (2019) kommer det også frem at de møter fordommer og stigmatisering. Den som har et rusmiddelproblem, kan derfor ofte føle på skam knyttet til sin ruslidelse. Som sykepleier er det viktig å ivareta pasientens verdighet. Da krenkelse av verdigheten, er en form for pleielidelse (Kristoffersen & Breievne, 2017, s. 195). Verdighet er også et sentralt begrep i Solberg og Nåden (2019) sin studie. Respekt og omsorg, er to sentrale begreper i verdighetsbegrepet. Dette er begreper studiene til Chang & Yang (2012) og Wright, Parker, Demosthenes & Stevens, Litwin (2022) tar opp som viktige i møte med denne pasientgruppen.

6. ANVENDELSE I PRAKSIS

En sykepleier jobber med pasienter med mange ulike sykdommer. Sykepleieren skal behandle alle pasienter med respekt og møte pasientene med en holdning som ikke påvirker kvaliteten på sykepleien. I oppgaven vår har vi sett utfordringer sykepleiere har i møte med pasienter med en ruslidelse. I artiklene kommer det frem at sykepleiere ofte har en negativ holdning til disse pasientene, og pasienten ofte selv føler at de blir behandlet dårligere grunnet sin ruslidelse. Mangel på kunnskap hos sykepleierne belyses i alle artiklene at det ofte er grunnen til de negative holdningene sykepleierne har til pasientene. Pasienten sin opplevelse i møte med et helsevesen der pasienten ikke opplever stigmatisering fører til at pasienten i større grad får en positiv opplevelse, og terskelen blir mindre for å oppsøke helsevesenet ved en senere anledning.

Vi har selv vært i praksis som sykepleiestudenter der vi har hatt pasienter som har en ruslidelse. Vi opplevde selv endret holdninger mot denne pasientgruppen når vi ble kjent med hva en rusmisbruker er, og at det ofte er mennesker som har kommet i en uheldig posisjon og ikke hatt de rette forutsetninger, og at et rusmisbruk ikke alltid er selvforskyldt, slik som det kommer fram i dersom man har mangel på kunnskap.

6.1. Nødvendig med god kunnskap om rusmisbruk

I studien vår har vi fått innsikt i nødvendigheten av god kunnskap om rusmisbruk hos sykepleieren. Kunnskap og tidlig opplæring om rusproblematikk viser å ha en positiv retning og at det vises at man i større grad yter god omsorg til pasienter med en ruslidelse, da man som sykepleier får en bedre holdning og evne til forståelse. Sykepleiere har mulighet til å hente kunnskap gjennom en videreutdanning, veiledning både i forhold til rusmisbruk og holdninger. En god holdning i møte med pasienten er å se pasienten som et menneske, og ikke som diagnosen. Som sykepleier skal man sikre at alle får lik behandling, og dette er en del av retningslinjene for utøvelse av sykepleie

6.2. Viktigheten av gode holdninger

Studien tar opp viktigheten av et bra møte mellom to mennesker, spesielt som rusmisbrukere som en sårbar gruppe i samfunnet. Både Martinsen (2003) og Eriksson (2017) legger begge vekt på viktigheten mellom gode relasjoner mellom mennesket og å se mennesket. For en

rusmisbruker er det viktig å bli møtt med et tillitsforhold i en relasjon. For at pasienten skal oppleve at verdigheten blir ivaretatt, er det også viktig at sykepleieren har innsikt i hva det er å være menneske, og vite viktigheten av en god relasjon.

7. KONKLUSJON

I arbeidet vår med bacheloroppgaven ønsket vi å få mer kunnskap om hvorfor rusmisbrukere ofte blir møtt med en dårligere holdning i møte med helsevesenet, og hvordan en sykepleier kan bidra til å møte denne pasienten med verdighet. Forskning viser at sykepleieren kan bidra til å møte pasienten på en verdig måte, ved å ha kunnskap om rusmisbruk og være bevisst sine egne holdninger. Gjennom oppgaven har vi fått kunnskap om hvordan vi som sykepleiere kan møte en rusmisbruker som et individ og et medmenneske.

Dette er viktig kunnskap å ha som sykepleier, da vi ikke finner noe i artiklene eller litteraturen vi har lest som tyder på at rusmisbrukere slutter å bli stigmatisert eller har dårlige holdninger rettet mot seg av samfunnet rundt, og sykepleieren kan bidra til å gjøre en forskjell for pasienten på en positiv måte.

LITTERATURLISTE

- Aakre, M. & Biong, S. (2019). Ethiske utfordringer og etisk kompetanse. I Biong, S. & Ytrehus, S. (Red.), *Helsehjelp til personer med rusproblemer* (s. 70-87). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Aaland, E. (2018). *Etikk i profesjonell praksis*. Oslo: Det norske samlaget.
- Boekel, L. C., Brouwers, E. P., Weeghel, J. V., & Garretsen, H. F. (2013, Mars 13). Stigma among health professionals towards patients with substance use disorders and its consequences for healthcare delivery: Systematic review. *Drug and Alcohol Dependence*, ss. 23-35.
- Chang, Y.-P., & Yang, M.-S. (2012, oktober 11). Nurses' Attitudes Toward Clients With Substance Use Problems. *Perspectives in psychiatric care*, ss. 94-102.
<https://doi-org.ezproxy.hioa.no/10.1111/ppc.12000>
- Christiansen, Å. (2019) Tidlig intervensjon ved rusmiddelrelaterte lidelser i sykehus. I Biong, S. & Ytrehus, A. (Red.), *Helsehjelp til personer med rusproblemer* (159-173). Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Folkehelseinstituttet. (2019). Rusbrukslidelser i Norge. Hentet 15. april 2022 fra <https://www.fhi.no/nettpub/hin/psykisk-helse/ruslidelser/?term=&h=1>
- Friberg, F. (2017) Att göra en litteraturoversikt. I Friberg, F. (Red.), *Dags för uppsats* (s. 141-151). Lund: Studentlitteratur
- Frønes, A. (2020). *Hilsen Axel*. Oslo: Aurora Forlag.
- Helsepersonelloven. (1999). Lov om helsepersonell m.v. (LOV-1999-07-02-64). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-07-02-64>

Håkonsen, K. M. (2014). *Pyskologi og psykiske lidelser*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Johansen, K. E., & Vetlesen, A. J. (2012). *Innføring i etikk*. Oslo: Universitets Forlaget.

Kristoffersen, N.J. & Breievne, G. (2016). Lidelse, mening og håp. I N.J. Kristoffersen, E-A, Skaug, F. Nortvedt, G.H. Grimsbø. (Red), *Grunnleggende sykepleie bind 3: Pasientfenomener, samfunn og mestring* (3. utg., s. 187-221). Oslo: Gyldendal Akademisk

Kristoffersen, N. J. & Nortvedt, P. (2016). Pasient og sykepleier - Verdier og samhandling. I N. J. Kristoffersen, F. Nortvedt, E.-A. Skaug & G. H. Grimsbø (Red.), *Grunnleggende sykepleie bind 1: Sykepleie - fag og funksjon* (3. utg., s. 89-132) Oslo: Gyldendal Akademisk.

Kristoffersen, N. J., Skaug, E.-A., Nortvedt, F., & Grimsbø, G. H. (2016). Hva er sykepleie? I N. J. Kristoffersen, E-A Skaug, F. Nortvedt, G. H. Grimsbø (Red.), *Grunnleggende sykepleie bind 1: Sykepleie - fag og funksjon* (3. utg., s. 15-27). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Langum, E., Linge, O. A., & Vik, K. (2018). *Det handler om verdighet og deltagelse*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Martinsen, K. (2003). *Omsorg, sykepleie og medisin*. Oslo: Universitetsforlaget.

Pasient- og brukerrettighetsloven. (1999). Lov om pasient- og brukerrettighetsloven (LOV-1999-07-02-63). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-07-02-63>

Rustøen, T. (2006). *Håp og livskvalitet - en utfordring for sykepleieren?* Oslo: Gyldendal akademisk.

- Skarstein, S. (2021, september 5). Personer med rusavhengighet blir ofte sykere og får dårligere behandling. *Sykepleien.no*, ss. 1-20.
[10.4220/Sykepleiens.2021.86370](https://doi.org/10.4220/Sykepleiens.2021.86370)
- Skoglund, A. & Biong, S. (2019.) Sykepleie til personer med rusmiddelavhengighet i somatisk sykehus. (Red.), Helsehjelp til personer med rusproblemer (s. 178-191). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Solberg, H., & Nåden, D. (2019, November 18). It is just that people treat you like a human being: The meaning of dignity for patients with substance use disorder. *JCN, Journal of Clinical Nursing*, ss. 480-491.
<https://doi.org/10.1111/jocn.15108>
- Sælør, K.T. & Bjerknes, S.O. (2018). Miljøterapi i tverrfaglig spesialisert i rusbehandling. I Biong, S. & Ytrehus, S. (Red.), Helsehjelp til personer med rusproblemer (s. 141-154). Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Ververda, J., Hansen, O. & Larsen, C. (2018, 05 11). Rusmiddelavhengighet: Sykepleieres holdninger påvirker smertebehandlingen. *Sykepleien.no*, ss. 1-19.
[10.4220/Sykepleiens.2018.70402](https://doi.org/10.4220/Sykepleiens.2018.70402)
- Wright, M. E., Parker, V., Stevens, M. L., Dermosthenes, L. D., & Litwin, A. H. (2022, januar). Changing Nurse Practitioner Students' Perceptions Regarding Substance Use Disorder. *The Journal for Nurse Practitioners*, ss. 81-85.
<https://doi.org/10.1016/j.nurpra.2021.08.014>
- Ytrehus, S. (2019). Bostedløshet. I Biong, S. & Ytrehus, S. (Red.), Helsehjelp til personer med rusproblemer (s. 234-238). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Ytrehus, S. (2019). Familiens situasjon. I Biong, S. & Ytrehus, S. (Red.), Helsehjelp til personer med rusproblemer (s. 215-231). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

VEDLEGG

Vedlegg 1: Søkelogg

Søkedato	Database	Søkeord og ordkombinasjoner	Avgrensninger	Antall treff	Leste abstract	Leste artikler	Antal valgte artikler
13.03-22	Oria	nurse, substance use disorder stigma	2004-2022 Fagfellevurdert tidsskrift	11058	6	3	1
13.03.22	Oria	nurse dignity substance use disorder	2004-2022 Fagfellevurdert tidsskrift	1961	5	4	1
12.13.22	Idunn	sykepleier rus stigmatisering	2004-2022	13	7	3	0
14.03.22	Pubmed	attitudes nurses substance	2004-2022	463	8	3	1

Vedlegg 2: litteratormatrise

Forfatter(e)	Yu-Ping Chang & Mei-Sang Yang
Årstall	2012
Tidsskrift	Perspectives in Psychiatric Care
Land ☐	Taiwan
Artikkel- tittel	Nurses' attitudes toward clients with substance use problems
Hensikten med studien	<ul style="list-style-type: none"> • Undersøke og kartlegge faktorer knyttet til sykepleiernes holdninger til pasienter med rusproblematikk.
Perspektiv (sykepleier/ pasient/ pårørende)	Sykepleier
Metode og analyse	<ul style="list-style-type: none"> • kvalitativ metode med spørreskjema på 600 spørsmål • Tverrsnittsstudie med en longitudinell metode
Utvalg/ populasjon	<ul style="list-style-type: none"> • 489 sykepleiere fra to legesentre i Taiwan • Sykepleierne som deltok i studien, måtte være registrerte sykepleiere og jobbet i minst 3 måneder i sin nåværende avdeling.
Hovedfunn/ resultater	<ul style="list-style-type: none"> • Signifikant sammenheng mellom sykepleiernes holdninger og deres alder, sykepleieerfaring, arbeidsplass, egenerfaring, jobb med pasienter med

	rusavhengighet og utdanning innen dette.
--	--

Forfatter(e) Årstall Tidsskrift Land <input type="text"/>	Hege Solberg og Dagfinn Nåden 2019 JCN, Journal of Clinical Nursing
Artikkel- tittel	<i>It is just that people treat you like a human being: The meaning of dignity for patients with substance use disorder</i>
Hensikten med studien	Hva betyr det for pasientene å bli behandlet med verdighet?
Perspektiv (sykepleier/ pasient/ pårørende)	<ul style="list-style-type: none"> • Fra pasientene sine perspektiv
Metode og analyse	<ul style="list-style-type: none"> • Kvalitativ metode • Beskrivende og fortolkende • hermeneutisk analyse • basert på Gadamer (Sannhet og metode, Sheed & Ward, London, Storbritannia, 1989)
Utvalg/ populasjon	<ul style="list-style-type: none"> • fire menn og to kvinner • mellom 20 og 55 år. -

<p>Hovedfunn/ resultater</p>	<p>Analyse resulterte i tre hovedtemaer om betydningen av verdighet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Den materielle dimensjonen. • Å bli respektert av andre. • Den indre opplevelsen. <ul style="list-style-type: none"> • Faktorer som forsterket verdighet i møtene, var som følger: <ul style="list-style-type: none"> • Å bli respektert. • Blir tatt vare på. • Kunnskap og en relasjon <ul style="list-style-type: none"> • Faktorer som frarøver verdighet, var som følger: <ul style="list-style-type: none"> • Fordommer og stigma • Svake relasjoner • mangel på bekreftelse.
-------------------------------------	--

<p>Forfatter(e)</p> <p>Årstell</p> <p>Tidsskrift</p> <p>Land <input type="text"/></p>	<p>Mary Ellen Wright, Veronica Parker, Lauren D. Demosthenes, Margie L. Stevens, Alain H. Litwin</p> <p>2022?</p> <p>The Journal for Nurse Practitioners</p> <p>USA</p>
---	---

Artikkel- tittel	Changing nurse practitioner students' perceptions regarding substance use disorder
Hensikten med studien	Måle endringer til sykepleierstudenter i kunnskap, holdninger, evne og selvtillit.
Perspektiv (sykepleier/ pasient/ pårørende)	Sykepleiestudenter
Metode og analyse	<ul style="list-style-type: none"> • Kvantitativ • Kvasi- eksperimentelt pre/post intervensjonell studie, med hjelp av Provider Clinical Support System (PCSS) • 42 sykepleierstudenter deltok <ul style="list-style-type: none"> ○ 44 Spørsmål fordelt på 5 seksjoner om tro, holdninger og kunnskap om pre/post rusmisbruk forstyrrelser? ○ Studentene gjennomførte 24t med PCSS opplæring ○ 16t nettmoduler ○ 8t med presentasjoner i klassen
Utvalg/ populasjon	42 sykepleierstudenter fra Clemson University School of Nursing
Hovedfunn/ resultater	<ul style="list-style-type: none"> • holdninger kan endres positivt med hjelp av opplæring og utdanning